

BUITEN

15^E JAARGANG N^O. 36.

ZATERDAG 3 SEPTEMBER 1921

Foto C. Steenbergh.

HET GEWELDIG RIJZEN VAN EEN BEUK.

Voor deze plaat, behorende bij het artikel „Boomen” in het nummer van 20 Augustus, konden wij in dit nummer geen plaats vinden, waarom wij ze thans alsnog opnemen.

Redacteur: Mr. A. LOOSJES.

INHOUD:

HET GEWELDIG RIJZEN VAN EEN BEUK, ILL.	BLZ. 421
LIEN (9), UIT HET FRANSCH VAN ANDRÉ LICHTENBERGER, VERTAALD DOOR E. A. C. BUNK	„ 422
OD-VLAARDINGEN, DOOR M. C. SIGAL JR., GEÏLLUSTREERD	BLZ. 424—427
DE LEGENDE VAN RADEN MAS MANTRI, DOOR C. M., OOGST, DOOR JAC. GAZENBEEK	„ 429
SCHÖNBRUNN (SLOT), DOOR MAX EISLER, GEÏLL. ALS DE NATUUR ROEPT, DOOR A. F. VAN BEURDEN	BLZ. 428—431
HOE DE DIEREN SPREKEN (41), DOOR WILLIAM J. LONG, VERTAALD DOOR S. CILIA STOFFEL	„ 431
EEN ECHT-HOLLANDSCHE OPHAALBRUG OP JAVA, ILLUSTRATIE	„ 432

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

Men geheve alles wat de Redactie of de Administratie van dit weekblad betreft te adresseeren aan de Uitgevers Scheltema & Holkema's Boekhandel, Rokin 74—76, Amsterdam, met de toevoeging: „Voor de Redactie” of „voor de Administratie van het Weekblad Buiten”. Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht ook achter op de foto's.

Afzonderlijke nummers: Prijs 40 cts.

LIEN.

(9) Uit het Fransch van ANDRÉ LICHTENBERGER.

XI. VERDWAALD.

„LIEN, pas op!” zegt Bertha. „Je moet niet zoover wegloopen, je zou wel eens kunnen verdwalen.” Lien heeft van Mama verlof gekregen met Bertha de kermis over te gaan. Bobby, die nog te jong is om „uit te gaan”, is thuisgebleven. Lien is dus alleen met de meid uitgegaan en in haar hand heeft ze het mooie, nieuwe kwartje van Papa om te fuiven. Het kwartje heeft niet lang geleefd. Een rit in den draaimolen op een rose biggetje, dat in de plaats is gekomen van de antieke houten paarden, vijf cent aan de vrouw met de gedresseerde honden, de aankoop van een stuk speelgoed, een koek en een zuurstang, nu is 't op. Maar je kunt ook van de dingen genieten zonder ze te koopen.

Zoolang zij 't kwartje of een van z'n onderdeelen in haar zak had, was Lien ten prooi aan een innerlijke onrust, die haar belette het wonderlijke schouwspel, dat zich aan haar oogen vertoonde, naar waarde te schatten. Die gedachte hoe haar schat te besteden, de vrees hem te verliezen, tal van begeerten en weifelingen zaaiden onrust in haar ziel; terwijl nu de teerling geworpen is: al komt soms even een gevoel van spijt zich mengen in de bewondering voor 't een of andere buitengewone schouwspel, waarnaar het onmogelijk is niet hevig te verlangen, de zekerheid van de gedane zaak en 't bewustzijn van het onmogelijke — Bertha heeft niet eens haar portemonnaie bij zich — helpen den geest zijn evenwicht te hervinden en zich te bepalen bij de belangeloze vermaken.

Daarom is 't voor Lien een zuiver esthetisch genot over de kermis te loopen, die weelderig uitgestald is onder de boomen op het plein. 't Is een prachtige dag. Alleen een paar heel kleine wolkjes achtervolgen elkaar in de mooie blauwe lucht. En Bertha is veel vriendelijker dan anders. Zij is een landgenootte tegengekomen en om meer op haar gemak te kunnen praten, heeft ze Lien toegestaan niet aan een hand te loopen, als ze maar niet te ver weggaat, zoodat ze van elkaar af zouden raken.

Lien heeft natuurlijk al die beloften gedaan, maar in haar binnenste heeft ze maling aan die overbodige waarschuwing. Ten eerste kan een groot meisje als zij niet verdwalen op de kermis. Zooveel menschen zijn er niet en Bertha's figuur is zóó opvallend, dat je haar over 't heele plein wel kunt zien. En wat de kinderdieven aangaat, waarmee men Lien dikwijls bang gemaakt heeft, die zouden immers niet durven bij zóo'n mooien zonneshijn en te midden van zooveel aristocratie. Alleen tegen 't vallen van den avond en in donkere steegjes, lijken ze niet meer heelemaal denkbeeldig.

Al nam ze het ergste geval, dat ze Bertha zou kwijtraken, dan nog zou Lien toch best alleen thuiskomen kunnen. Ze heeft dien weg zoo dikwijls geloopt, dat ze hem van buiten kent. Je gaat de avenue Carnot in en dan die andere avenue die regelrecht naar zee gaat; de villa staat aan 't strand. Lien durft wedden, dat ze er met haar oogen dicht wel zou komen.

Zonder eenige vrees loopt Lien dus Bertha en haar vriendin vooruit om gauwer bij een prachtige kraam te komen, of ze blijft achter, in verrukking, bij een andere..... Welneen, welneen, Bertha hoeft niet zoo te schreeuwen. Lien ziet haar wel, ze zal ze wel inhalen. Laat haar toch op haar gemak bewonderen.

Want er is zooveel prachtigs! Werkelijk het mooiste, wat 't menschelijk vernuft uitgedacht en gemaakt heeft, is hier te vinden in de twee dozijn kramen of rijen onder de platanen, alle zinnen genieten van den weergaloozen rijkdom en de verscheidenheid. Het oor wordt aangenaam gestreeld door 't spektakel der draaimolens en der fonografen, waarbij zich het orkest voegt der kwakzalvers en van het beestenspel; en men hoeft er geen spijt van te hebben 't een voor 't ander in den steek te laten, uit iederen hoek van het plein hoort men ze alle tegelijk in een harmonieus geheel, dat door 't geschreeuw van de hansworsten en de uitroepen der wandelaars gescandeerd wordt. De reukorganen verlustigen zich in heerlijke bakluchtjes, hopjes en chocola, de geur van paardenvuil roept grootsche visioenen van 't circus op; bij de scherpe lucht der wilde dieren beeft men van heerlijk angst. Stapels suikergoed, nougat, oliebolletjes, allerlei soorten koek, wekken den snoeplust op. De kramen bevatten alles wat men maar begeeren kan: speelgoed, medaillons, aardewerk, kunstvoorwerpen of huishoudelijke artikelen, alles ligt voor de hand, tegen ongelooflijk lage prijzen. Bij iederen stap wordt de aandacht gevraagd door een nieuw schouwspel, dat alleen reeds in staat zou zijn haar urenlang gaande te houden. Hier, naast den rondedans van galopperende zwijnen, spelen clowns voor de tent. De worstelaar laat z'n spieren werken. De dikke dame tilt 't dwergmensch op. De Amerikaansche beer schommelt heen en weer op z'n zitvlak. Een eindje verder trekt een aap de aandacht door z'n grimassen. Nog verder staat de kameel onverstoort voor zich uit te staren, terwijl hij minachtend over de zee van hoofden heen kijkt. Het anatomisch museum vertoont iets sensationeels, dat nachtmerries veroorzaakt. Een papegaai spreekt de voorbijgangers aan, die hem antwoord geven. Het is een chaos van nieuwe, meesleepende, genotvolle, verbijsterende, geweldige, heerlijke indrukken. Met open mond verzadigt Lien zich eraan, geniet, raakt in een roes.....

O! daar heb je die mooie haremvrouw met haar pofbroek, haar lijf met loovertjes, haar kralen kettingen, met 't zilverstuk op haar voorhoofd geplakt. Naast haar slaat een reusachtige neger uit alle macht op een trom. Zijn groote zwarte handen roepen het publiek. Hij schreeuwt en laat z'n oogen rollen, zoodat het wit te zien komt, en hij laat zijn tanden zien als hij zoo vreeselijk lacht, dat je er bang van wordt, net de menscheneter op 't plaatje, hè Bertha?

„Hè, Bertha?”

Lien keert zich om. Er staat een oude heer achter haar. Er zijn nog andere menschen: een stuk of wat vuile kinderen, twee of drie dienstmeisjes, een paar meiden in haar bloote hoofd, werklui. Bertha is er niet..... Lien voelt even een beklemming in de keel en in den buik. Bertha is er niet..... Met verstikte stem wil zij roepen:

„Bertha!”

Maar 't geschreeuw van den neger overstemt haar:

„Kom, meneer, kom, mevrouw, kom zien de mooie Fatma, de danseres der woestijnen!”

De kring nieuwsgierigen wordt nauwer, groeit aan om de tent, sluit Lien in.

Zeker zou ze nog kunnen probeeren weg te komen. Maar naar welken kant? Haar knieën knikken. Het gepraat van

den neger gonst in haar ooren..... Hij grijnslacht opnieuw en laat daarbij zijn spierwitte tanden zien. Heeft hij niet 'n woesten blik op Lien geworpen?

En ineens is het donker. Plotseling komt er een dikke wolk... De zon gaat weg. 't Wordt avond, er komt storm. Nu komt de schemering, vol van gevaarlijke spoken..... De angst voor 't verborgene beklemmt Lien, maakt haar heel klein..... Zij voelt zich verloren midden in de onbekende menigte. En misschien komen nu de kinderdieven uit hun holen te voorschijn en loeren op hun prooi. Lien voelt haar tanden klapperen. Haar verschrikte blikken gaan wanhopig langs de zee van hoofden. Niemand kent haar, niemand denkt aan haar. Mager of dik, rood of bleek, mannen of vrouwen, jong of oud, allen hebben slechts oog voor de goochelaars op de verhooging, allen..... behalve dat bruine mannetje, met z'n grijzen kiel, z'n glinsterende oogen, z'n mager, scherp gezicht, z'n dun snorretje..... Die kijkt naar Lien..... Hij kijkt haar oplettend aan. Hij is 't..... 't monster, de kinderdief. Hij maakt een beweging.....

Een schel gehuil klinkt uit boven 't geschreeuw van den neger, de tamboerijn van de haremvrouw en de orgels van de caroussels.....

„Bertha, help, Bertha!”

Zwemmende in tranen, brult Lien uit alle macht. In een oogwenk heeft zich een kring om haar heen verzameld. De oude heer ondervraagt haar tevergeefs. Ze hoort 't niet, zij huilt in doodsangst, als een dier, dat op sterven ligt. 't Is gedaan. Alles verwacht zich in haar hoofd. Zij denkt niet meer. Ze ziet niet meer. Nog één roep:

„Bertha!”

En hij eindigt in een gerochel. Want daar komt de neger, de menscheneter zelf, van de verhooging af, naar haar toe, strekt z'n groote, dreigende armen naar haar uit. Zij is verloren. Als hij haar nu maar niet te veel pijn doet..... Maar de menigte gaat uiteen. Als een hemelsch wonder, hulpvaardig, verschrikt, vuurrood, komt daar het bekende gezicht van Bertha over de schoulers heen te voorschijn. Haar hoed staat scheef, haar oogen puilen uit en ze gilt met een stem, trillend van onrust:

„Gott im Himmel!..... Gott im Himmel!”

Als een pijl uit den boog, werpt Lien zich snikkend in haar armen. En naast haar ziet ze 't bleke mannetje met de snor, den kinderdief; 't is de kruideniersjongen van Latsague, die Lien heeft herkend, en Bertha is gaan zoeken, die hevige verschrikt over de kermis liep.

Dit is de ontkenning van het drama. De neger is weer op de verhooging geklommen. De nieuwsgierigen bestijgen haar op hun beurt om naar de danseres der woestijnen te gaan kijken. Bertha brengt haar beschermelingetje naar huis. Bevend wijst ze haar op haar ondeugendheid met een stroom van verwijten en uitroepen. En ze knijpt het kleine handje zoo stevig in de hare, dat Lien's vingers er pijn van doen. Komt er niet op aan. Nooit bekoorde zoeter welsprekendheid Lien's oor. Nooit streefde zachter druk haar handje. Zij herleeft; de schoonheden der wereld vertoonen zich weer aan haar oogen. Ieder ding herneemt zijn gewone aanzien. De vreugd zal terugkomen; de wolk is weg en daar is de zon weer, die goede zon, die daarboven lacht. De tranen drogen op, de laatste snikken bedaren, en Lien vraagt guitig, al voelt ze ook bij voorbaat de verontwaardiging, die ze zal verwekken: „Bertha, wanneer gaan we weer naar de kermis?”

XII. DE ZOOM.

„Lien, kom je zoom afmaken.”

Zij had 't durven wedden. Juist op 't ongunstigste oogenblik komt Mama haar storen. Ze moet hoognoedig haar pop verder aankleeden.

„Lien, ik heb je al eens geroepen.”

Lien komt nader met 'n klagend gezicht. Ze is erg moe.

„Ga zitten.”

Lien kan onmogelijk op dien stoel werken. Ze moet haar eigen stoeltje hebben. En dan heeft ze een voetbankje nodig. Als ze geen voetbankje vindt, kan ze niets doen.

„Vooruit, schiet wat op!”

Pruilend, met slaphangende armen, zakt Lien neer op den sacramenteelen zetel.

„Hier is je werk.”

Met een diepen zucht neemt Lien den lap aan, de naald en den vingerhoed.... Mama wil toch niet, dat ze dat heelemaal naait? Het schijnt van wel.

„Kom, doe het vlug.”

Dat is gemakkelijk gezegd. Lien moet eerst even krabben. Ze heeft overal jeuk. 't Is misschien een ziekte. Ze kronkelt als een worm op den rand van haar stoel. En dan moet ze even weg, hoognoedig.... En misschien staat de deur van de zijkamer nog open. Dan zit Bobby op den tocht. Ze zal even gaan zien.

„Lien, blijf zitten.”

Best. Nietsliever dan dat. Maar als Bobby verkouden wordt, is 't haar schuld niet. En Bobby is gauw verkouden. 't Is een teer kind. En een verkoudheid, die verwaarloosd wordt, kan ernstig worden. Als er eens typhus van kwam?

„Zou u blij zijn, als Bobby typhus kreeg?”

Mama laat den woordenstroom langs zich heengaan.

„En als hij doodging, dan zou u blij zijn, hè?”

Nu wordt Lien verzocht geen dwaasheden te zeggen. Maar het zijn geen dwaasheden. Iedereen kan sterven: Lien ook en zelfs Bobby. Als Bobby stierf, zou hij dan een engeltje worden? Zeker wel. Hij zou een schattig engeltje zijn met z'n dikke wangen en z'n haar, rechtgeknipt op z'n voorhoofd.

„Zou ik hem dan kunnen zien, Mama?... En ik, Mama, zou ik een engeltje worden?”

Die laatste vraag wordt met een ondeugend gezicht en een guitigen steelschen blik gezegd.... „Hm, dat is nog zoo zeker niet....” Dat antwoord was te verwachten. Lien valt dubbel van plezier.

„Ik zou zoo graag dood zijn om in den hemel op de wolken te rollen. Maar het zou moeilijk zijn de trap te vinden, vooral als je in een kist ligt.... Zou u willen, dat ik doodging?”

Voor den tweeden keer verzoekt Mama Lien haar mond te houden. Maar Lien beweert, dat ze zich dood verveelt, als ze haar mond houdt, en omdat Mama niet wil, dat ze doodgaat, moet ze haar laten praten.

„Als u doodging, Mama, zou ik vreeselijk verdriet hebben, ik zou den heelen dag huilen, zelfs na het eten. En zoo mal ben ik, dat ik morgenochtend misschien nóg zou willen huilen, tenminste als het niet héél mooi weer was.”

Wie zou er voor Lien zorgen, als Mama stierf? Misschien tante Cecile. Maar die zou zeker niet willen, omdat Lien te lastig is. Zouden ze Lien zwarte jurken geven? heelemaal zwart? met heelemaal geen wit? Maar een zijden ceintuur? Neen? Dan alleen een geplisseerde blouse? Wat zou dat raar zijn! Bij de gedachte aan dit geheel nieuwe costuum, is er een schijn van begeerte op Lien's gezicht te lezen.... Maar haar gedachten raken in de war. Mama gaat op die onderwerpen niet in. Lien weet het bij ondervinding, het gesprek stokt. 't Is beter over iets anders te spreken.

„Waar is Papa?”

„Aan 't werk.”

„Waarom werkt Papa zoo hard? Om geld te verdienen, hè, dat we te eten zullen hebben?”

Juist. Maar mijnheer Durand-Fournel werkt niet, want hij rijdt iederen dag in z'n auto. En toch moet hij heel rijk zijn, want hij heeft vijf kinderen.

„Dat komt, omdat mijnheer Durand-Fournel een heel knappen vader had, die veel gewerkt heeft en hem veel geld heeft nagelaten.”

Mooi zoo. Lien klapt in de handen.

„Dus ik, die zoo dom ben, zal in een auto rijden met 't geld van Papa, als ik groot ben? Heerlijk!....”

De zoom is af. Mama trekt een leelijk gezicht. De steken zijn ongelijk en dansen een beetje. Enfin!.... Blij dat ze haar vrijheid terug heeft, wil Lien een goeden indruk op haar moeder achterlaten, en als samenvatting van haar gedachten, zegt ze, terwijl ze haar werk opbergt, op sentimenteelen toon:

„Wat jammer, dat Grootpa zoo dom en zoo lui is!”

Mama rilt en slaakt een kreet. Heel onschuldig, legt Lien zonder moeite uit: omdat, als hij beter gewerkt had, hij heel veel geld aan Mama had kunnen geven en dan kon die lieve Papa uitrusten....

Het is moeilijk Lien te brengen tot de moreele gevolgtrekkingen, die Mama haar zou willen laten maken uit het leven en de lessen, die haar in overvloed gegeven worden. Ze springt van den hak op den tak, haar gedachten dwalen vaak af en ze houdt er een speciale, verbijsterende logica op na. Mama glimlacht en zucht. Het werk is opgeborgen. Lien gaat springende weg.

(Wordt vervolgd).

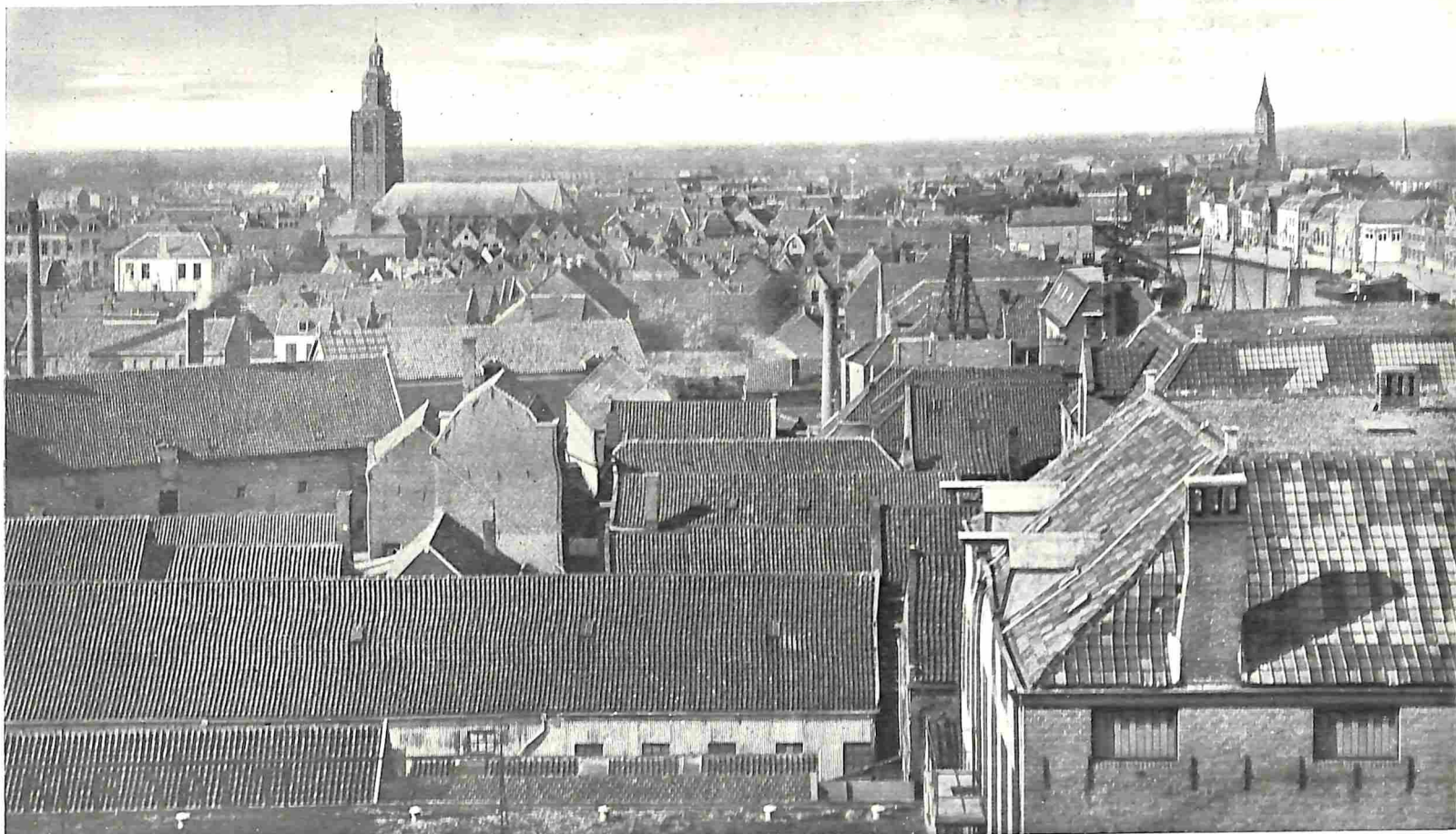

Foto C. Steenbergh.

PANORAMA VAN VLAARDINGEN, GENOMEN VAN HET HANDELSGEBOUW AF.

OUDE VLAARDINGEN.

MEN zou het Vlaardingen niet aanzien, dat het een van Hollands oudste steden is en in de 14e eeuw met Haarlem, Dordrecht en Leiden behoorde tot de vier hoofdsteden der vier Hollandsche gewesten; het treft ons wanneer wij lezen, hoe Keizer Claudius in 44 n. Chr. in het land der Slaven bij het kasteel Slavenburgh een stad zou gebouwd hebben, die eerst den naam van het kasteel, later Phladirdinga, Fleretelingen of Flerdlinck, geheeten zou hebben; ook treft ons de mededeeling wanneer wij hooren hoe in 50 n. Chr. de Breëvaart of Vliet, waardoor de Maas bij Vlaardingen met Delft verbonden is, door Claudius Drusus of door diens veldheer Corbulo gegraven zou zijn.

Deze oudste berichten, die tot ons komen, zijn niet te controleeren; Vlaardings oudste geschiedenis ligt nog steeds in het duister.

Veel zouden wij nog te weten gekomen zijn, ware het niet, dat in 1574 een groote brand Vlaardingen tref, waarbij o.a. het stadhuis in prooi der vlammen opging, waarbij bijna alle stukken, die op de stad betrekking hadden, verloren gingen.

Genoemd jaar was een waar rampjaar voor Vlaardingen;

bekend is hoe de Watergeuzen in 1572 den Briel namen, waarna zij ook Schiedam, Delfshaven, Maassluis en „de andere daar omtrent gelege plaatzen” bezetten; waar Vlaardingen te midden van genoemde plaatsen is gelegen, is de veronderstelling niet te gewaagd, dat de Watergeuzen ook hier kwamen.

Slechts kort bleven zij in het bezit dier plaatsen, want de Spanjaarden kwamen terug, hernamen verschillende plaatsen en maakten zich bovendien meester van de Schans te Maaslandsluis (Maassluis).

Daar zij elders groepen werden, gaven zij deze schans weer prijs, doch toen zij in 1573 het beleg voor Leiden sloegen werd deze, evenals Vlaardingen, bezet; dit duurde tot voorjaar 1574 toen zij naar Maastricht moesten trekken.

Dit werd een noodlottig jaar voor Vlaardingen; ten tweede male sloegen de Spanjaarden het beleg voor Leiden en om hun doel te bereiken hadden zij de reeds genoemde schans te Maassluis noodig.

Niet zoodra vernam men te Vlaardingen, dat de Spanjaarden weer in aantocht waren, die men slechts enkele maanden te voren had zien wegtrekken, of de bevolging trachtte zich te redden door te vluchten; immers de stad was niet verdedigbaar en had geen bezetting.

De Schiedammers, steeds op buit en plundering loerende, zonder aanzien van buur of vijand, vonden hierin aanleiding om naar Vlaardingen te trekken; de vluchtelingen uit Vlaardingen, die in de richting van Schiedam getrokken waren, vielen in hunne handen, werden van alles beroofd en ergerlijk behandeld.

Op dit bericht vluchtte wat nog vluchten kon naar het Overmaassche, vooral naar Voorne en Putten, zoodat de Schiedammers vrij spel hadden.

Onder aanvoering van een zekeren Benjamin „een verloope snijder of kleermaker” en een wever, wiens naam onbekend bleef, trokken zij naar Vlaardingen; hier werd huis aan huis geplunderd en ten slotte de stad in brand gestoken; kerk en toren,

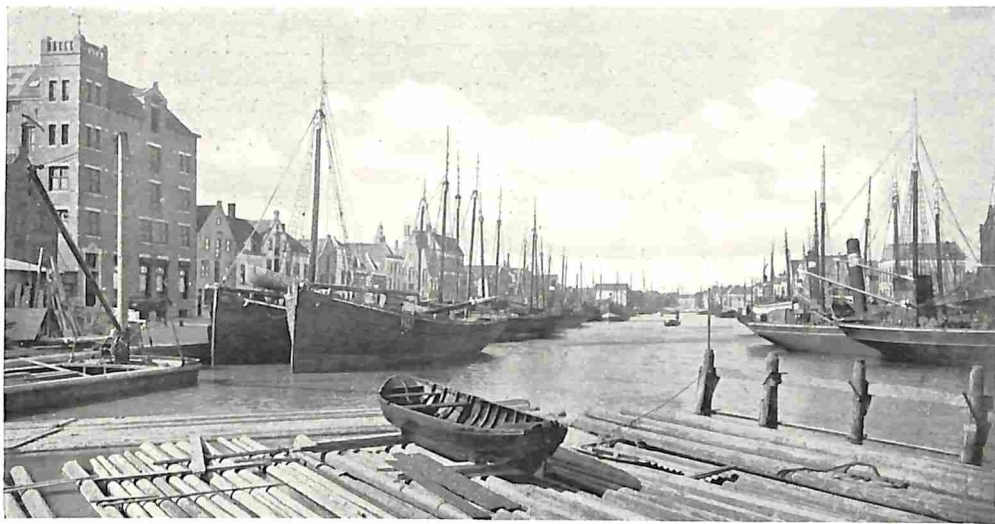

Foto C. Steenbergh.

DE (OUDE) HAVEN TE VLAARDINGEN.

stadhuis en weeshuis gingen met een groot deel der stad in de vlammen op.

Wel gaven de Schiedammers voor, dat zij dit deden om de Spanjaarden afbreuk te doen, doch het kwam er op neer, dat zij veel medenamen, o.a. het ijzerwerk en de „klokspijze”; de Prins van Oranje vond hierin aanleiding, dergelijke plunderingen en rooverijen bij placaat te verbieden.

Op deze wijze is ongetwijfeld zeer veel verdwenen, dat wij gaarne behouden hadden gezien; doch de zucht naar vernieuwing en verfraaiing (?), die het begin der 19e eeuw kenmerkte, heeft ongetwijfeld ook medegewerkt om nog meer te laten verdwijnen.

Wanneer wij de kopergravures in „De Handvesten en Octroyen der Stede Vlaardingen” bezien, dan zijn sommige punten der stad nog weinig veranderd.

Zoo de Markt, die eigenlijk een verbreding van de Maasdijk is, waarop ook de Hoogstraat en Kortedijk aangelegd zijn; de op de Markt en genoemde straten uitlopende straatjes en stegen zijn daardoor alle glooiend.

Op de Markt trekt dadelijk het stadhuis, dat in 1651 gebouwd werd, de aandacht.

Hoe de Vlaardingsche regeering zich na den brand heeft beholpen, is niet bekend, maar eigenaardig is het, dat de behoefte aan een gevangenis aanleiding werd voor den bouw van het nieuwe stadhuis.

Dirck Symonsz Latenburgh, Schout van 1574—1577 en Baljuw van 1578 tot zijn overlijden in 1588, vernemen wij, verzocht aan het Hof van Holland „om Burgemeesteren en Wethouders van Vlaardingen en de Schout en de Gerechte van Vlaardinger ambacht te bedwingen, dat zij de gevanckenisse die mettet afbranden van het Stadhuys gans vernielt is, wederom souden opmaecken”; wij zien hieruit, dat in het afgebrande stadhuis een gevangenis geweest was.

Lang duurde het eer de vroedschap tot den bouw er van overging; eerst in 't midden der 17e eeuw kwam het zoo ver.

Nu zou men denken, dat een belangrijk feit als een stadhuisbouw wel goed vastgelegd zou zijn; men schijnt er anders over gedacht te hebben en zoo komt het, dat de naam van den bouwmeester, die zoo'n fraaien gevel aan het overigens eenvoudige gebouw gaf, onbekend bleef; het moet een goed vakman, iemand van smaak geweest zijn, die dezen gevel ontwierp. (Zie de afb. op bladz. 427.)

Slechts enkele aantekeningen in de „Uytgeeff” van 1650 wijzen op het bouwwerk, dat in dat jaar verrees; wij lezen, dat „betaalt (werd) de aennemers van het Stadhuis voor haer soo verdient loon als Buytewerk in verscheydenen weysen”; „den steenhouder van Leyden over buytenwerk aent nieuwe stadhuis” en „de metselaers van het Stadhuis over haer gedaen buytenwerk”. . . .; de totale kosten bedroegen „tien duysent drie hondert guldens.”

Lange jaren was de gevel een sieraad der stad; op de gravures van C. Pronk, in het genoemde werk voorkomende, zien wij het stadhuis met omgeving, zooals het in het midden der 18e eeuw nog was; de details zijn echter te klein om een en ander duidelijk te laten uitkomen.

Doch toen de algemeene „pleister en saus”-zucht in het begin der 19e eeuw ook over Vlaardingen kwam moest ook het Stadhuis het ontgelden.

Waren reeds verschillende onderdeelen, zooals luiken, glas in lood, enz. verdwenen, de gevel moest ook eens een goede beurt hebben en bij Raadsbesluit van 6 Augustus 1825 werd besloten den gevel te laten pleisteren en verven! Den 17den Augustus d. a. v. nam Willem Pleysier het werk aan voor / 131.— en op geregelde tijden werd de eertijds mooie gevel geverfd, telkens over de oude laag heen! Totdat de toe-

Foto C. Steenbergh.

VLAARDINGEN. DE VISCHBANK AAN DE WESTHAVENPLAATS.

stand te erg werd en in 1912 onder leiding van den toenmaligen directeur van gemeentewerken, L. H. E. van Hylekama Vlieg, de gevel gerestaureerd werd en als een phoenix uit zijn asch herrees.

Zooals gezegd, het inwendige is zeer eenvoudig en werd meermalen verbouwd.

In de Raadzaal trekt een groote zwarte kast met vergulde ornamenten en het jaartal 1761 de aandacht; toen de vroedschap den laatsten dag van 1760 vergaderde, besloot deze het jaar goed te eindigen, want „nae het doen en sluyten van dezès stedes Reck-(ening) d'anno 1759 is op propositie van Burgemren met eenparige stemmen goedgevonden en geresolteert Burgemren te qualificeeren tot het doen maecken van een nieuwe stadskas tegen de Westmuur in de Raadkamer deser steden in sodanige forme en ordre als gem. Burgemren tot meest ornament van deselve kamer met overleg van menschen hen des verstaende sullen komen goed te vinden.”

In de raadzaal bevindt zich ook een schoorsteenmantel van zwart marmer met wit marmeren ornamenten, waarboven een ingebouwde spiegel tusschen stucwerk, waarboven het wapen van Vlaardingen in marmer, terwijl in de z.g. „Weeskamer”, tegenwoordig vergaderkamer van het college van B. en W., een dergelijke schoorsteen van bruin gaderd marmer staat; beide zijn uit het midden der 18e eeuw en afkomstig van het in het begin der vorige eeuw afgebroken „Hof”, de woning van den

Foto C. Steenbergh.

VLAARDINGEN. DELFLANDSCHE SLUIS.

ambachtsheer van Vlaardingen en Vlaardinger-Ambacht.

Midden op de Markt staat de Groote Kerk; de restauratie-zucht heeft deze in der tijd zoo verminkt, dat er weinig merkwaardigs overbleef. Het Kerkgebouw dateert van 1582 en verving de in 1574 afgebrande kerk; meermalen werd de kerk vergroot, n.l. in 1643, 1665 en 1744. In 1570 lezen wij, dat de kerk veel te groot was; wat kon men beter doen dan de ruimte, die niet gebruikt werd, benutten voor berging van goederen, die voor de visscherij noodig waren; de stuurlieden der buizen moesten daarvoor een half vat, die der pinken een „kinnetje” haring geven.

De tien beschilderde ramen zijn reeds lange jaren verdwenen en het jaar 1795, waarin zooveel vernield werd, dat niet in den geest was van hen, die de leus van „vrijheid, gelijkheid en broederschap” aanhingen, werd oorzaak, dat verschillende grafmonumenten vernield werden; slechts dat van Pieter Reael, Baljuw van Vlaardingen van 1650-1701, bleef behouden. De mooie, koperen kaarsenkronen, geschenken der gilden, moesten toen het gaslicht kwam plaats maken voor lange, spichtige gasarmen en om het geheel te voltooiën werd in 1865 nog een grondige restauratie(?) gehouden, waarbij de eiken banken, waaronder die van de Heeren van Holy, moesten plaats maken voor geverfde banken. De borden van het kuipers- en timmermansgilde, de koperen arend, lezenaar van den voorzanger en een aantal mooie gebeeldhouwde zerken, die in het koor onder een houten vloer tegen beschadiging zijn gevrijwaard, maken de overblijfselen der vroegere versiering uit.

De noordwaarts zich tegen de kerk bevindende Waag bestaat uit overblijfselen van de aan Johannes den Dooper gewijde parochie-kerk en werd in 1566 tot Waag ingericht. Daarnaast bevindt zich de in 1681 tegen de kerk gebouwde Vleeschhal, reeds lang als zoodanig in onbruik, thans een bergplaats van den dienst van Gemeentewerken.

Het Heilige Geest of Weeshuis stond ook aan de Markt; reeds in 't einde der 18e eeuw werd het verbouwd tot verschillende woningen; de herinnering er aan wordt bewaard door den gevelsteen, die destijds boven den ingang er van, thans een steeg, ingemetseld is en waarop men leest:

Den Aermen
Dat ick gaf is
Mijn ghebleven
Dat ick hiele heeft
Mijn begheven.

Rond de Markt vindt men een aantal van die smalle straatjes en steegjes, die bij een bocht zulke aardige kijkjes geven en veel in oude steden worden aangetroffen.

Uit een van die bochtige straatjes komende staat men opeens op de breede Westhavenplaats, in welks midden de Vischbank staat. Dit is een klein gebouwtje, waarvan het voorgedeelte open is en gedragen wordt door kolommen, het wordt gedekt door een torentje met uurwerk; als windwijzer draagt het een haring, terwijl halverwege de stang een paling de richting Noord—Zuid aangeeft. In 1777 was de toenmalige vischmarkt zoo bouwvallig geworden, dat men besloot een nieuwe te bouwen, wat in het daaropvolgende jaar geschiedde onder leiding van den „stadsfabriek” Jacob van Schie, wiens naam met die der burgemeesters van genoemd jaar op een steen in een der muren voorkomt.

De genoemde Westhavenplaats is het einde van de Westhavenkade, die met de Oosthavenkade de oude haven omsluit. Zooals men weet is Vlaardingen sinds eeuwen een belangrijke

plaats op visscherij-gebied geweest; reeds in 1421 werd er de haringvisscherij uitgeoefend en de reeders, die hunne schepen ter haringvangst uitzonden, waren er steeds op uit, verbeteringen in hun bedrijf aan te brengen; vele up and downs heeft de haringrederij in den loop der eeuwen gekend; kwam er na jaren van voorspoed tegenslag, dan wist de rederij zich toch te handhaven en ondanks tegenslag breidde deze zich steeds uit.

Naast de rederij ontwikkelde zich de haringhandel, en om deze twee belangrijke bronnen van bestaan groepeerden zich de bedrijven, die er nauw verband mede hielden, scheepsbouw, en touwslagerij, taanderij en kuiperij.

De oude haven was vroeger het centrum van het Vlaardingsche leven; daar woonden de reeders en hielden zij hunne kantoren, vanwaar zij hunne schepen langs den walkant zagen liggen; daar wandelde men in de kleurige Vlaardingsche klederdracht, reeds lang in onbruik, langs op „Vlaggetjesdag”, Zondag vóór 15 Juni, wanneer de geheele vloot, in den winter opgeknapt, gereed lag, de vlag in top, om eenige dagen later, op „buisjesdag”, tegelijk uit te zeilen; daar kwam de eerste haring aan, door den jager aangebracht en van daar werd het eerste maatje nieuwe haring per sjees naar 's-Gravenhage gebracht om ons vorstenhuis te worden aangeboden.

Van de oude particuliere woningen zijn er nog slechts enkele over; het tegenwoordige Post- en Telegraafkantoor, met zijn koepelkamer, is er een van; vele van die 18-eeuwsche huizen moesten plaats maken voor pakhuizen, winkels of moderne kantoorgebouwen, welke men in meerdere mate vindt aan de in 1904 aangelegde Wilhelminahaven met zijn breede kaden.

Naast de oude stad is achter de Oosthavenkade, in „het land”, zooals een rechtgeaard Vlaardinger zegt, en langs het „Toepad”, tegenwoordig Schiedamscheweg geheeten, gedurende de laatste veertig jaren een geheel nieuwe stad ontstaan, die zich reeds tot vrij dicht bij Schiedam uitstrekt; wel een bewijs, dat deze oude Nederlandsche stad niet tot de doode steden gerekend kan worden.

M. C. SIGAL JR.

Foto C. Steenbergh.

OUDE-VLAARDINGSCH
KLEEDERDRACHT.

De Legende van
Raden Mas Mantri.

DRIE uur rijden van Bodjo-Negara, in de residentie Bangjoe-Mas, strekken zich de bosschen van Wanna Tawang en Bodokaryo uit.

Het is naar het laatste, dat de vrouwen gaan op den hari Djoemohat of Kliwoen, den heiligen Vrijdag. Een smalle bamboebuis wordt gevuld met het kristallen water uit een kleine bron. Dit water toch, heet tooverkracht te bezitten. Wie van het geurige vocht drinkt, zal schoon zijn en macht krijgen over den man harer heimelijke liefde, en vrouwen, op wie nog nooit het oog van een minnaar rustte, zullen weldra de zoete vreugd van de liefde mogen smaken.

In het nabij gelegen bosch van Wanna Tawang vindt men ruwe steenen, in den vorm van een rijzweep, een kris, een pet waarop het volksgeloof nog den letter M. wil zien.

De legende, verbonden aan het graf met de heldere bron en aan de versteende voorwerpen in het bosch van Wanna-Tawang, wil ik u verhalen.

In overoude tijden woonden op Java een vorst en zijne gemalin. Ze waren goed en rechtvaardig en bemind door de

Foto C. Steenbergh.

KAST (1761) IN DE RAADZAAL VAN HET
STADHUIS TE VLAARDINGEN.

onderdanen van hun klein rijk. Maar op alle geluk wierp hun eenige zoon een donkere, dreigende schaduw. Woest, driftig en heerszuchtig als hij was vermochten de raadgevingen van zijn ouders, noch de lessen van den ouden wijzen pendita, die met zijne opvoeding belast was, hem te verbeteren. Met dobbelspel en hanengevechten verbraste hij het vermogen van zijn ouders. De toestand in het kleine rijk werd gespannen, zóó zelfs, dat de oude vorst eindelijk zijn zoon gebod, het rijk te verlaten.

Raden Mantri nam zijn boog en zijn kris, verliet onverschillig het huis van zijne ouders en trok de wildernis in.

Daar bouwde hij zich van bamboe een hutje op hooge palen, en bedekte het met breede saleh-bladen. Overdag maakte hij jacht op vogels, ving visschen in de tallooze bergstroompjes en verzamelde zich bananen en aardwortels. Tegen den avond legde hij een groot vuur aan, om zich te beveiligen tegen de tijgers en andere wilde dieren, en in zijn hooge hut bracht hij den nacht door.

Eens kwam hij op zijn zwerftochten aan den rand van het bosch. Zijn blik werd magnetisch getrokken door de sawah's en in de verte de met stof bedekte daken der kamponghuisjes, die boven het geboomte uitstaken. Zijn voeten, sinds lang ongebaande wegen ontwend, betraden met genot den vasten weg tusschen de rijstvelden.

Een jong meisje liep zingend over het smalle pad. In puntige goed gestikte muiltjes staken haar smalle voetjes en het jonge soepele lichaam was gehuld in eene geborduurde sarong en een bloedroode zijden kabaja.

Een lieflijk gezichtje met groote glanzende oogen keek Raden Mantri nieuwsgierig aan.

„Wie ben je?” vroeg ze zingend.

„Ik ben Raden Mas Mantri,” klonk zijn antwoord. „Mijn vader ontzegde mij zijn rijk en nu zwerf ik alleen in de bosschen. Maar wie zijt gij, kleine bloem?”

„Raden Sitipatimah is mijn naam. Mijn vaders rijk strekt zich vele uren langs de zee uit!”

Toen knielde Raden Mantri voor haar neer. Haar teere lieflijkheid was als balsem voor zijn woest onbuigzaam

karakter. Hij vertelde, hoe zwaar hij gezondigd had, maar ook hoe vreeselijk de eenzame omzwervingen waren waarmee hij nu zijn daden boette. En dan ging hij voort en sprak ook van de groote schoonheid van het bosch. Bonte glanzende vogels bouwden er hun nesten in hooge boomen, 's avonds glinsterden de geheimzinnige lichtjes van glimwormen in het groen en de maanorchis met hare witte bloemtrossen bezwangerde de lucht met geuren. Maar zijn hart was eenzaam en hongerig, en weende van verlangen naar eene lieflijke, zachte vrouw.

Toen werd het hart van Sitipatimah door een groot mededogen bevangen en ze volgde Raden Mantri in het bosch.

Nu braken gelukkige dagen voor beiden aan.

Niet alleen had de kleine Sitipatimah een verzachtenden invloed op haar trotschen driftigen echtgenoot, maar ook over de dieren strekte zich haar macht uit. De wilde dieren bleven ver van hun kleine woning.

En waar zij zich bewoog, schenen wilde bessen uit den grond te komen en bananen, met zware vruchtentrossen beladen, bogen zich tot haar over, als wilden zij door haar slanke vingers geplukt worden.

Eens zaten zij samen voor het hutje, toen een groote vogel in kringen boven hun hoofden bleef zweven. Sitipatimah stond op en maakte een zacht klokkend geluid. Pijlsnel daalde hij omlaag en zij zagen, dat het de vogel Gaga was. In zijn bek had hij een wit ei en zich op Sitipatimah's schouder zettend, legde hij het ei in haar geopende hand. Daarop vloog hij met een luiden kreet in een hoogen Ajemoraboom.

Mantri nam het in de hand en bekeek het; het leek een zeer groot kippenei.

„Ik weet een plekje bij de rivier,” zeide Sitipatimah, „waar het zand blank is als zilver. Daar zal ik een kuiltje graven en het ei er in leggen. Des daags zal de zon het verwarmen en 's nachts dek ik het toe met het in de zon gestoofde zand.”

Ze gingen naar de rivier, daar waar hooge varens groeiden en witte en purperen orchideeën neerblikten in 't murmelend water.

Zij graafden een kuiltje en legden daarin het ei. Iederen avond ging Sitipatimah er heen en dekte het zorgvuldig toe.

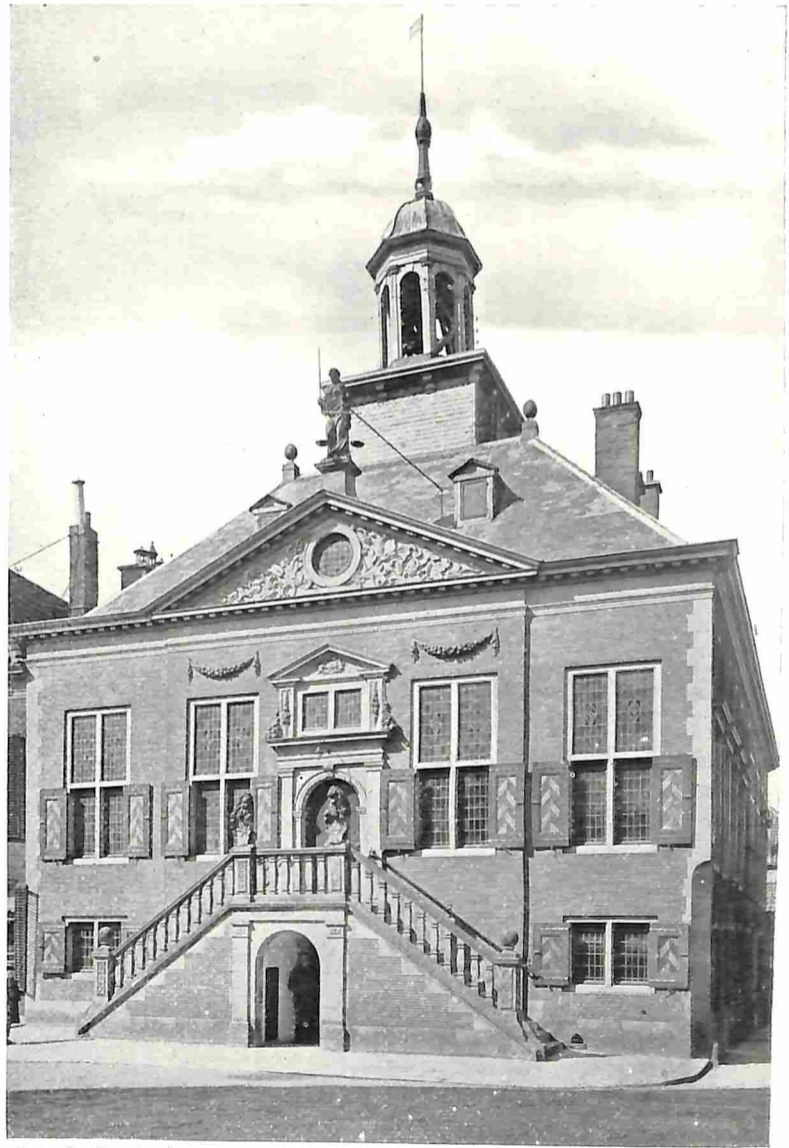

Foto C. Steenbergh.

HET STADHUIS TE VLAARDINGEN (1651).

Na eenentwintig dagen kwam een donzig geel kuiken uit de opgepikte schaal.

Het dier groeide snel op en Mantri's geoeffend oog zag spoedig, dat er een mooie vechthaan uit zou groeien.

Toen de haan volwassen was, ging hij er mee naar een kampong aan den zoom van het bosch. Daar woonde een man wiens rijkdom wijd en zijd bekend was. Hij bezat uitgestrekte sawah's, ossen, mooie huizen en rijke juweelen. Men noemde hem Kejai-Soedagar-kampoeng. Toen Mantri in zijn versleten en lang-gedragen kleeren den kampong binnenkwam, zat hij op de breede trap voor zijn huis en zag toe, hoe de bedienden zijn vechthanen verzorgden. Minachtend riep hij Mantri toe:

„Zoo kereltje, kom je mij die kip verkoopen?” Mantri's trotsche bloed bruipte op.

„Zwijg!” riep hij. „Ik ben Raden Mas-Mantri. Ik ben hier gekomen om met mijn vechthaan de jouwe uit te dagen!”

Kejai Soedagar lachte.

„Als je werkelijk een vorst bent, moet je ook iets vorstelijks hebben, om mee te betalen, als je verliest. Zie eens in het rond naar deze rijke sawah's en hoor hoe het vee in de stallen brult. Al dat heb ik te verspelen en nog veel meer.”

Raden Mantri richtte zich op.

„Mijn inzet is grooter. Mijn koninklijk lichaam is het uwe indien mijn haan verliest. Gij moogt mij dooden of als slaaf verkoopen!”

En Kejai Soedagar liet zijn blik gaan over den mooien, slanken jongeling en naar zijn fijne gelaatstreken, die zijn vorstelijk bloed verrieden. Een slaaf, een kostbare slaaf zou hij van hem maken en koningen zouden goud en edelsteenen betalen voor zijn bezit!

„Goed,” zeide hij, „tegenover uw lichaam zet ik mijn ganschen rijkdom.”

Het gevecht begon en de beide hanen stormden heftig op elkaar los. Even maar duurde de strijd en zag men de dieren elkaar aanvliegen in een warreling van veeren. Toen viel Kejai Soedagar's haan stervend neer, terwijl het bloed uit zijn hals vloeide. Juichend riep Mantri: „Al uw bezittingen zijn mijn.” Kejai Soedagar boog zich zuchtend over het doode dier.

„Insjâ Allâh,” 1) prevelde hij en met den haan in zijn armen strompelde hij den kampong uit, die kort te voren de zijne was.

Mantri en zijne jonge vrouw gingen nu in het groote huis wonen, en met den dag vermeerderde hun rijkdom, want de vechthaan bleek onoverwinnelijk. Maar Mantri's eerezucht was niet gestild. Vorst wilde hij worden over de mooie streken waar hij nu als rijkste werd geëerd. Het geluk vlood echter uit hun woning en Sitipatimah moest stil zijn woeste driftvlagen verduren, als hij in onredelijkheid het haar verweet, nog geen koning te zijn.

Eindelijk besloot hij den gunst der Goden te verwerven. Veertien dagen wilde hij zich afzonderen in het bosch, om door een kuisch leven, zelfkastijding en gebeden Allâh, den Heer, gunstig te stemmen. Terwijl hij zich klaar maakte voor den tocht, ging zijne vrouw naar de rivier om zich te baden. Immers, als haar man afwezig was, mocht zij huis en hof niet verlaten. Zij dompelde haar fijne leden in het kristallen

1) Uw wil geschiede, Heer.

water. Haar lange zwarte haren raakten los en dreven als glanzende wieren op de golfjes.

Toen zij opsteeg bleef iets verward in de lange haren; een groote goudvisch met roode, uitpuilende oogen. Sitipatimah's hart was blij. Deze visch wilde zij roosteren met geurige kruiden, opdat Mantri voor zijn tocht naar het woud er zich aan verzadigen zoude.

Snel spoedden haar voetjes zich voort, terwijl haar vingers zich klemden om den visch, die zich rillend trachtte te bevrijden.

„Mantri,” zei ze, hijgend van den snellen loop. „Zie eens welk een schoone visch in mijn haren verward is geraakt!”

Mantri keek op en zag, hoe jong en mooi ze was. De goudgeborduurde sarong viel neer langs haar slanke heupen en onder het zijden baadje welfden zich haar jonge borsten.

Toen kwam een slechte gedachte in hem op. Hij greep de visch, en wierp ze op den grond. „Ellendige vrouw”, riep hij „lieg niet, deze visch is van je kendak. 2)”

Een oogenblik werd haar gezichtje lijkwit, toen snikte ze.

„Neen Mantri, neen, ik ben een trouwe vrouw. Geen andere man heeft mijn liefde.”

Maar Mantri, haar afgrijzen voor angst uitleggend, herhaalde:

„De visch is van je kendak, o jij verraadster.”

Haar oogen werden groot van ontzetting. Uit haar gordel haalde zij een kleinen dolk en reikte die aan Mantri.

„Mijn geluk is heen,” zei ze. „Dood mij. Maar weet dit, als mijn bloed wit gekleurd is en zoet geurt, dan is het bewijs van mijn onschuld geleverd.

Is mijn bloed rood, en heeft het reeds den verpestenden stank van den dood, voorwaar dan ben ik schuldig.”

Mantri stak toe in woesten drift en zonder kreet stortte ze dood neer. Maar ziet, haar bloed zag wit als melk en de geur was zoeter dan die van melatie en tjempakâ.

Een oogenblik bleef hij verplet staan en wilde zich ook dooden, maar toen gooide hij met woesten lach de dolk uit het raam. De eerezucht had alle medegevoel uit zijn hart gedreven.

Zijn juweelen maakte hij te gelde en hij wierf zich een groot leger.

Een gedachte bezielde hem slechts: koning worden, en zoo Allâh niet helpen wilde, dan door eigen kracht.

Met zijn troepen zwierf hij plunderend en moordend rond waar vroeger zijn kampong stond, maar hij herkende de plaats niet, want een bosch was opgegroeid, waar vroeger bamboehuizen stonden.

Omringd door hoge boomen, was een graf, waarnaast een kleine bron met helder geurend water. En daar hij dorstig was, dronk hij gretig.

Maar ach, het werd hem vreemd om het hart.

Plotseling zag hij in gedachten zijn lieflijke Sitipatimah, maar bleek en in stervensnood, en achter haar doemden in eindeloze rij allen op, die hij in wreeden moordzucht van het leven had beroofd.

De trotsche man boog het hoofd; voor het eerst voelde hij berouw en drukte hem het gewicht zijner zonden.

Hij liep het bosch uit, maar de bleeke schimmen volgden... Ze schenen te roepen en te gillen:

„Ellendeling, moordenaar, wreedaard!”

Toen maakte wroeging, peilloos diep, zich van hem meester.

2) Minnaar.

SCHÖNBRUNN.
MARIE ANTOINETTE MET HARE KINDEREN,
naar Madame Lebrun.

Hij had zijn leven bezoedeld, en was niet langer waardig het te behouden. Met zijn scherp kris doorstak hij zich het hart. De rivier wies plotseling hoog op en voerde zijn lichaam mee naar de eindeloze diepten van den oceaen.

Allâh had hem niet waardig gekeurd, te rusten in de nabijheid van Sitipatimah. Maar zijn dolk en pet en zweep leggen nog heden ten dage versteend in het bosch van Wanna Tawang dat grenst aan het graf van zijne kleine vrouw.

C. M.

OOGST.

Is dit niet de volheid der tijden?

Nu dit gezegend land — blond en terra-cotta en groen — zijn gewassen draagt als een schoone wellust van rijpheid en volwassenheid.

Hoogste expansie van levenskracht en bruisende extaze! Nu behaalt deze bloeiende streek haar schoonste triomfen en . . . hoe dicht — als altijd — aarzelt reeds naast deze opperste weelde, de droeve schemer van storm en herfst. Dan zinkt deze wereldwijde zomerschoonheid ineen . . . verbleeken de kleurengamma's, tot eenzame, stille variatie's . . . varen de zware, de drochtelijke regenwolken van den nazomer over de beroofde en berooide landschappen.

Maar nu . . . nú . . . ha, zie hoe hoog de zon nog staat in den azuren hemel . . . de hitte siddert rusteloos boven de verre heiheuvels en deze midzomer is als een volgroeid geluk, dat eindeloos en onbegrijpelijk schijnt!

Laat ik nú genieten . . . laat ik nú nog mijn ziel mogen vullen met licht en weelde, met den jubilanten weerschijn van dezen rijkdom.

Zie den dag, den blauwe-en-gouden, den wijd open dag!

Hoor de sikkels . . . en hoor daarin het zomersche zingen van den geurigen, rossen Arbeid . . . Hoor dit metaalgezag, zonnig en onvermoeid als van krekels langs den akkerrand.

Is dit niet de volheid der tijden?

Over de koelbeschaduwde wegen gaan de zwaar beladen wagens en ze rijden hun rijkdom naar de oude rustieke hoeven, waar hooger en hooger de bergen rijzen.

't Gezang der kerels klinkt monotoon doch stemmend over de landen, en dan-rondom-hoor ik weer de scherpe, korte zuchten der metalen sikkels, somtijds afgewisseld door 't strijken der wetstenen

En de gemaaide velden dampen nieuwe geuren uit . . . kruidachtige, pittige aromen die den nazomer kenmerken en eerste gedachteflitsen aan den herfst oproepen.

Patrijzen scheren in groote vluchten over de haver die — goudbruin — weldra ruischend vallen zal als een wonderlijk offer . . . boven het akkermaalshout en de vroeg-bloeiende Calluna's dansen de gracieuze zwermen van 't muggenvolk.

Nu sluipt langs de Oosterkim het onweder! Luister, hoe de verre rommelingen dreunen over 't oude, oude Veluweland en zacht versterven in den zwaren, heeten middag!

Loodblauw ligt de hemel boven den einder en sulfergele koppen trekken de hemelzee binnen . . . onwerkelijke bliksemlicht geven bijwijlen schelwitte weerschijnen . . . lang daarna gromt de majestueuze stem van den donder.

Uiting van zomerverzadigdheid . . . manifestatie van levensvolheid en licht-dronkenheid.

Tegen den dreigenden hemelwand silhouetteren scherp de populieren-boschages . . . teekenen de blonde korenakkers zich fel geel af . . . alles zet aan tot een machtig schilderij . . . alles draagt bij tot het zonnig-lachend en toch zoo luisterrijk diepzinnig gebeuren van den Oogst.

En wij dwalenden en zoekenden, zwerfelingen door vreemde landen van het Leven, weten dat ook voor ons eenmaal zulk een oogenblik komen zal: het moment, waarop culmineert alle vreugde en kennis . . . de Oogst . . . de groote Verevening

JAC. GAZENBEEK.

SCHÖNBRUNN.

PLAFONDBESCHILDERING VAN GREGORIO GUGLIELMI.

SCHÖNBRUNN.

(Slot).

UIT den overvloed van dergelijke interieurs kunnen hier slechts enkele naar voren gebracht worden. De „Blaue Stiege” waarmee de tocht door het slot begint, is met haar barokke marmeren deuromlijstingen en het kleurrijke plafondfresco van Johann Michael Rottmayer, die den tocht van Jozef I naar Spanje allegorisch verheerlijkt, nog een overblijfsel uit den grandiosen tijd waarin Fischer von Erlach den bouw leidde en dit vertrek als eetkamer gediend heeft.

De meeste der volgende vertrekken zijn in wit en goud gehouden en met wit geverniste vergulde kachels in rocaille voorzien, die zeer duidelijk toonen, hoe het rococo den nuttigheidsvorm in een versiersel, spelend herschept in een siervorm. De „notenhoustkamer” is in warmen bruin en

SCHÖNBRUNN.

HOEKJE VAN DE ROZENHOUTKAMER.

gouden tint gehouden. De „Maria Antoinettezaal” dankt haar naam aan een gobelin, dat — een prachtwerk van deze techniek — de later zoo ongelukkige koningin, nog op het hoogtepunt van haar levensvreugde, omgeven door haar kinderen, naar het schilderij van Madame Lebrun uit Versailles voorstelt. In een der volgende vertrekken hangt Martin von Meytens beroemde stuk van Maria Antoinette's moeder „Maria Theresia in den familiekring op het slotterras van Schönbrunn”, een dergelijke schilderij als zich ook in het Palazzo Pitti te Florence bevindt. De aangrenzende vertrekken bevatten een ware monsterkaart van de verschillende karakteristieke sierwijzen van het rococo. Een hoek-kabinet toont in zijn wandcartouches onder glas bloemenruikers in applicatie-stikwerk op crémekleurige zijde. De „spiegelkamer” gebruikt in bijzonder krachtige mate de in gebogen vergulde lijsten gevatte terugkaatsende spiegels als middel van ruimteoplossing en eindeloze verveelvoudiging. In de beide kleinere „Rosa-kamers” treden in de plaats van spiegels landschapsschilderijen met Noord-Italiaansche en Zwitsersche gezichten, die den blik in hun blauwe heuvelachtige verten voeren. In het „Chineesche kabinet”, een ovaal, door een effen koepel overwelfd vertrek, schitteren tusschen consoles met Oostaziatische vazen, donkere, door rocaillewerk omlijste Vieux-Lacque-borden aan de muren; een luster en de girandoles van goudbrons met bonte émailbloemen verwekken, aan alle zijden opgevangen en veelvoudig weerkaatst, een kleurige verrassende trillende lichtendans. De aangrenzende „kleine galerij”, het midden van den tuingevel innemend, breekt weder door de zoldering, terwijl zij met haar plafondfresco, een allegorie op de macht van het keizerlijk huis van Gregorio Guglielmi, het oog naar hemelsche hoogten voert. Drie slanke bogen bieden toegang tot de „grootte galerij”, een lang gestrekte, van elf vensters voorziene zaal, die door zijn krachtige pilasterverdeling, zijn weelderige en toch beheerschte decoraties, den architect Pacassi ook als een meester van smaakvolle interieursvorming toonen. Uit het nu volgende aantal representatieve en vreemdelingenvertrekken munten uit de met licht vergulde rozenguirlandes gesierde „Ceremoniënzaal” de blauwe „Chineesche salon”, een schitterend prachtwerk van de toen ter tijd zoo geliefde Chinoiserie, en de „Vieux-Lacquekamer”, waarvan de met goud omlijste wandvullingen op zwarten lakgrond met goud geschilderde landschappen, figuren, bloemen en vogels dragen. In deze opeenvolging van vertrekken wisselt het lichte en kleurige met het sonore en donkergetinte af. Een geschiedkundige bezienswaardigheid onderbreekt de rij. Dat is de „Napoleonkamer”, welke den eersten keizer der Franschen in de jaren 1805—1809 tot slaapvertrek diende en 1832 de sterfkamer van zijn zoon, den Hertog van Reichstadt, geworden is. De wit en blauw, in den stijl van Boucher en Pillement versierde „porceleinkamer” voert ten slotte naar de „millioenenkamer”, die met zijn roestbruine, geïntarseerde muurbekleding met het fijnvertakte netwerk van zijn ornamentiek, met de Perzische miniaturen in zijn cartouches, met het geflikker en geglinster van zijn kostbaar materiaal en met zijn buitengewoon kranig handwerk een hoogtepunt van rococo-versiering vormt. Het „miniaturenkabinet” en de „gobelinzaal”, evenals de aangrenzende vertrekken, kunnen, hoewel ook zij met uitgelezen meubelen en schilderijen in

olie, aquarel, pastel en gouache rijkelijk voorzien zijn, de eerder ontvangen indrukken niet meer overtreffen, doch slechts harmonisch afsluiten.

Ook deze interieurversieringen zijn van Franschen oorsprong, stammen inzonderheid van Germain Boffrand, den meester der interieurs in het Hotel Soubise te Parijs. Maar toch valt de herscheppende, minder hoofdsche, frisschere en warmere, natuurlijker en burgerlijker Weensche geest niet te miskennen, die uit den tuin, het slot en het inwendige van het slot Schönbrunn, trots zoo vele en verschillende tijden, stijlen, en handen, die aan het werk deelnamen, een alles met elkaar verzoenende eenheid van ernst en bekoorlijkheid heeft gemaakt. M. E.

SCHÖNBRUNN.
ROCOCO-KACHEL.

Als de natuur roept.

I

EEN der mooie, oude kasteelen van Limburg is het kasteel Well, vroeger eigendom van den Oostenrijkschen baron v. Schloisnigh, nu van den advocaat Wolters v. Well.

Voor één goede twintig jaar werd het bewoond door rentmeester, huishoudster en bedienden.

Het leven was er stil. De woonvertrekken waren gezellig en naast de huisgenooten trof men er een vreemdsoortige gast, een steenmarter of zooals men in die streek zegt, een „flewijn”, verbastering van den wetenschappelijken naam *mustelida joina*. Hij was heel tam en van beroep ratten- en muizenvanger.

Hij was kastanjebruin met witte borst, met zwarte lage pootjes en een sierlijken staart, die de helft van zijn lengte besloeg. Hij had een klein mandje, waarin hij over dag dikwijls sloop; hij verdween af en toe door een zóó klein gaatje onder in de deur, dat men niet kon begrijpen, hoe het mogelijk was dat 't dier daardóór kon komen.

De jager had een nest met vier jongen gevonden, en deze bij zijn pogingen om ze op te fokken alleen over gehouden.

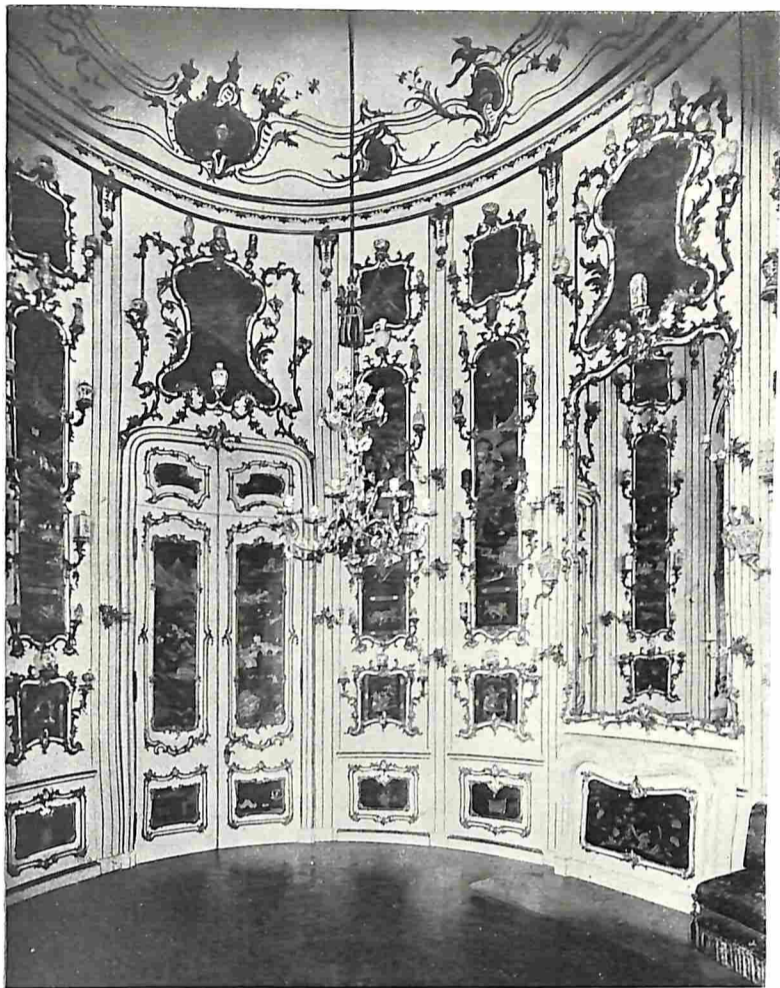
Men had hem op 't kasteel in de huiskamer genomen; aldus was hij onbegrijpelijk tam geworden, had alle schuwheid afgelegd en kampte des nachts alleen met de ratten en muizen.

Aldus was hij een gewone illustratie geworden van het kasteelleven.

Zonder eenige tusschenpooze hield hij gezelschap — behalve het tweede jaar, toen hij in den nawinter onrustig begon te worden. De zucht naar eene ega begon hem in Februari te machtig te worden. Hij was op een goeden nacht verdwenen. Men treurde over zijn verlies, tot een week of vier later sinjeur weer in zijn mandje lag en deed of er niets gebeurd was. Hij was getrouwd teruggekomen, maar was van idee, dat het niet te lang moest duren en begon weer zijn vrijgezellenleven.

Dat ging goed tot volgend jaar half Januari, toen hij weder eene bevlieging kreeg en weer een week of zes verdween, maar eerlijk weer terugkwam. Na het derde jaar — hij was er toen vier oud — van zijn kasteelbewonen, toen de aller-koudste dagen van den winter voorbij waren — kon hij geen weerstand bieden aan den natuurtrek. Te vergeefs wachtte men op de terugkomst van den mooien „flewijn”. Hij was weg en bleef weg. Is hij gevallen in den tweekamp met een anderen mededinger of in een val gevangen, listig gespannen met een verlokking ei erop, wij weten 't niet. Wel meenden wij, dat ook bij den steenmarter de natuur ging boven de aangenomen leer; deze bijzonderheid wilden wij vermelden.

A. F. VAN BEURDEN.

SCHÖNBRUNN.
DE CHINEESCHE KAMER.

HOE DE DIEREN SPREKEN

41) DOOR WILLIAM J. LONG.

Met toestemming van den schrijver vertaald door S. CILIA STOFFEL.

DEN eersten keer, dat ik die vroolijke vertoening zag, ging ik er heen om zelf de modder te proeven, maar merkte weinig verschil met de modder van een ander veen. Het water van de bron was goed met een flauwen smaak van iets waar ik geen naam voor wist; en ik dronk het herhaaldelijk zonder achter 't geheim er van te komen. Dat er de een of andere aantrekkingskracht in school, die de scheikunde zou kunnen onthullen, bleek duidelijk uit het feit dat herten van mijlen ver in 't rond aankwamen om er van te genieten. Sommige van de paadjes waren duidelijk over het veen te volgen naar heuvelkammen in de verte en een beboschte landstreek daarachter; en als ik deze paden volgde om er achter te komen welke dieren er gebruik van maakten, trof ik herhaaldelijk een hert slapend in zijn dagleger aan. Of die dieren daar lagen te slapen voordat ze van de bron dronken of na gedronken te hebben, of „zoo maar”, zou ik niet kunnen vertellen.

Eens was de slaper een bok met een trotsch gewei. Hij rustte naast een zwaren gevallen boom aan den zoom van het open terrein, half door dichte sparrenboschjes omringd. Ik zeg zoo dat hij sliep; maar dat is echt bij wijze van spreken, of door armoede van de taal. Van de ontelbare dieren, die ik in 't wild in de bosschen „slapend” heb aangetroffen, was er niet één die ook maar even voeling met de wakende wereld scheen te verliezen. De oogleden van den bok knipten, zijn kop knikte zwaar; toch waren zijn pooten al dien tijd gekromd, klaar om onmiddellijk te springen; en ik weet niet, maar die veelzeggende pooten gaven den indruk alsof ze zoo wakker als een eekhoorn waren. Terwijl ik hem bespiedde, geboeid door den zeldzamen aanblik, zonk zijn kop soms bijna op den grond, om met een uitdrukking van innige verbazing weer met een ruk opgeheven te worden; dan staarde het slaperige dier met vage, niets ziende oogen, met een uitdrukking van: „wie zei er dat ik sliep?” naar een boompje dat in het open gedeelte stond. Het staren ging over in een langzaam sluiten van de oogleden, en even later lag hij weer te knikkebollen.

XIII. ZWARTE EENDEN. I)

Na de herten waren de eenden de grootste aantrekkelijkheid van mijn meertje. Ja ze mochten eigenlijk wel het eerst genoemd worden, daar ze er altijd thuis waren, en een groot deel van den tijd in de weer met de een of andere kleine vertoening, die de eendvogels tot de grappigste aller vogels maken. Acht opeenvolgende zomers, en dan weer na een tusschenpoos van twee jaar, vond ik mijn meertje in beslag genomen door een paar zwarte eenden met hun broedsel; en ik stelde me voor, omdat trekvogels naar hun geboorteplaats terugkeeren, en hun jongen na hen, dat een van het paar de afstammeling in rechte lijn was van eenden, die een onbetwistbaar recht van bezit op die plek konden doen gelden voor tienduizenden van jaren. Hier was een erfvolgving, bescheiden als alle ware adel, naast welke de trottsche stambomen van de nazaten der Mayflower-mannen, van Engelsche koningen of Normandische baronnen, er uitzien als jonge bessestruiken in de schaduw van een hemelhoogen pijnboom.

Tot achter in den zomer had de familie het meertje geheel voor zichzelf. Nooit verscheen er een vreemde eend om te deelen in haar erfenis of ze op te eischen; terwijl de moeder dagin daguit over het kleine grut waakte als ze aan 't eten of aan 't spelen waren, of de teekens der wilde eenden leerden. Evenals onze honden, hebben alle dieren hun „zedes en gewoonten”, maar gewijzigd naar de verschillende stammen; sommige van deze gewoonten doen zich niet in de jongen voor eer ze rond beginnen te zwerven, of zich met hun soortgenooten te vermengen. Terwijl ik gadesloeg hoe het broedsel uit het dons en in de stoppelveeren groeide, kwam er een groote dag, dat er twee, die elkaar ontmoetten bij 't omzweemen van een grazige landtong, hun vleugels ophieven alsof ze elkander begroetten; en dan weer een dag, waarop de stoppels tot mooie veeren waren uitgegroeid, en hun jeugdige gepiep en gefluit in een beslist *Kwak* was veranderd.”

Daarna was hun gepraat een vermaak zonder einde voor

1) *Anas Obscura.*

SCHÖNBRUNN.
DE HERTOG VAN REICHSTADT (KONING VAN ROME, ZONN VAN NAPOLEON I) DIE IN 1832 OP SCHÖNBRUNN OVERLEED.
Naar Winterhalter.

wie de moeite nam dicht genoeg naar ze toe te kruipen om er de schakeeringen van te kunnen waardeeren, die uitdrukking gaven aan elke gemoedsbeweging, van slaperigheid tot hevige opwindung; want op een afstand van een paar mijlen is het slechts een onbeteekenend geluid om te hooren. De vrouwelijke eendjes ging het best af, want die hadden het gekwaak van de moeder tot voorbeeld; maar de jonge mannetjes kunnen of willen niet leeren kwaken, en daar er zelden in dit jaargetijde een mannelijk geluid op het meertje te hooren viel, was elke kleine woerd zijn eigen heer en meester, en liep braaf met zijn vrijheid te koop. Dan klom hij op een graspol als om meer ruimte te hebben, breidde zijn vlerken uit, maakte dwaze bewegingen met zijn hals en pompte eindelijk een grappig *wiekel, wiekel* voor den dag alsof hij een fluitje ingeslikt had.

Ondertusschen was de oude woerd en vader van het gezin zelden in de buurt; slechts een paar keeren zag ik hem het meertje opkomen, een kort poosje blijven en dan wegwieken over de boomtoppen in de richting van een grooter meer, een mijl of drie oostelijk. Op dat meer was nooit een broedsel jonge eenden, voor zoover ik kon merken: maar als ik daar naar forellen vischte, verraste ik er dikwijls den woerd, nu eens in zijn eentje voor zijn eigen dierbare ik zorgend, dan weer gezellig in een troepje met drie of vier andere woerden, die allemaal een gezin, en de zorg daarvoor, op een ander eenzaam meer in den steek gelaten hadden.

Toen de zomer ten einde liep begroette me een andere klank in 't kwaken, vrolijk en juichend, wanneer ik bij mijn meertje kwam. Maar terwijl ik in mijn schuilplaats onder de lariksen kroop, merkte ik dat een tweede broedsel opgewekt bezig was kennis te maken met het gezin dat ik altijd bespied had; dan een derde en een vierde gezelschapvreemdelingen, wanneer de jonge eenden uit die heele streek als voor-

bereiding voor den najaarstrek rond begonnen te zwerven. Een poos later hadden de koppels een uitbundig plezier in elkaars gezelschap, verzamelden zich hier of daar in steeds grooter getale, tot ik op een dag achter in September mijn meertje verlaten vond, daar de eigenaars ergens anders op bezoek waren, of mijn adem soms stokte bij 't gezicht van zooveel eenden dat ik ze niet nauwkeurig kon tellen, of het eene broedsel van het andere onderscheiden.

Bij zoo'n gelegenheid was het of mijn meertje ontwaakte, zijn stilte als een gewaad van zich af liet glijden, zijn levendigste uitdrukking aannam, als bij een gelukkig feest of familiebijeenkomst. Het gesnater van groepjes die elkaar ontmoetten (waarschijnlijk alle min of meer verwant), was niet van de lucht, of 't schallende *kwank, kwank, kwank* van een oude babbelkous, die haar meening bij 't heele gezelschap ging rondbazuinen. Overall was het stille water verbroken in golvend zog als de woerden er statig over zeilden, met die rhythmische beweging van hun kop, van achteren naar voren, wat zooveel als eendenpoëzie is — een beweging die niet te zien is als de vogels aan 't eten zijn, maar alleen als ze heel voldaan zijn over zichzelf of hun gehoor. Door de schaduwen onder den oever gleden troepjes of rijen jonge vogels, wier eetlust nog niet geheel verzadigd was; sommige onderzochten elke holte naar rijpe zaden, andere wezen, kopje onder, met hun staart naar den blauwen hemel als ze den bodem zorgvuldig naspeurden voor waterlarven en andere

lekkernijen. Op een open plek dobberde en wipte een wijfje-eend in de hevigste opgewondenheid, dook met 't voorste gedeelte van haar lichaam onder, beurde 't dan haastig op om het schoonwasschende water in een schuimende golf over haar rug en vleugels te gooien. Hier en daar op wat graspoller stond een rustig troepje van de prachtige vogels hun glanzige veeren te smeren, ze zetten een dekveer waar ze wezen moest, of legden op andere wijze de laatste hand aan een uitvoerig toilet, voor ze zich tot slapen zetten.

Het glasheldere water weerkaatste elken vorm, kleur, beweging van deze ongestoorde eenden als in een spiegel, en verdubbelde het sierlijke geheel. Rondom strekte zich het veen uit in schitterende tinten; en achter het veen waren de mistig-groene lorken, de sombere, zwarte naaldboomen en de oprijzende heuvels die de herfst met zijn goud had aangeraakt. Een prachtig mooi tafereel, een tafereel om 't hart van jager of natuurliefhebber van verwachting te doen kloppen, als hij zijn geweer omklemde. Ik heb dat kloppen, die verwachting gekend; maar er was grooter genoegen in, misschien grooter vrijheid ook, om de blijde vertooning ongestoord te laten.

Het was alsof mijn meertje om zijn eenzaamheid, zijn ongereptheid, op een herfstdag het uitverkoren rustoord was van de koppels (ze eten of trekken meestal 's nachts), en misschien hoorden de eenden, die er altijd kwamen, door

dezelfde oorzaak wel tot de schuwste dieren die ik ooit heb trachten te besluipen. Een zwarte eend is geen makkelijke vogel om te slim af te zijn, waar of wanneer ook; maar hier scheen de een of andere tooverspiegel, of een klankbord zijn aangeboren gezicht of gehoor nog te verscherpen. Het geringste gewone geluid, de minste verschijning, het knappen van een takje, of 't trillen van een blad, of even een gezicht tusschen de lariksen joeg den koppel onmiddellijk weg; en

soms, wanneer 'k er zeker van was, dat geen geluid of beweging van me de roerlooze stilte verbroken had, vlogen ze op zoo'n onverklaarbare manier heen, dat ik achterbleef om me vol verbazing af te vragen welke zesde zin ze voor gevaar gewaarschuwd had.

* * *

Verscheiden malen in den loop van den zomer, wanneer ik de kleine eendenfamilie meer van nabij wilde bekijken, of achter de betekenis wilde komen van een wonderlijk spelletje dat ik op een afstand niet kon begrijpen, kroop ik onzichtbaar uit de lariksen, wurdte me een weg langs een ingezonken hertenpad en hield op zoodra er kopjes mijn kant uit gekeerd waren. Men zou meenen dat het een gemakkelijk ding was om wild op zoo'n manier te naderen; toch werd de oude moedereend bijna altijd onrustig nog voordat ik veilig achter een struik of een bos gras aan den rand van het water kon komen, evenals een hert dat vaag iets van ons opvangt als de geur een heel eind wegdrijft onder den wind.

Dat ze me niet kon zien of hooren was gewis; dat ze me niet ruiken kon had ik herhaaldelijk uitgemaakt; niettegenstaande dat stak ze haar hals recht op uit het water, na de oevers nauwkeurig onderzocht te hebben, alsof ze acht gaf op een draadloos bericht in de lucht.

(Wordt vervolgd).

EEN ECHT-HOLLANDSCHE OPHAALBRUG OP JAVA.

Wie onzer Indische lezeressen of lezers kan ons mededeelen waar deze brug zich bevindt, of — bevond? Immers niet bij Batavia?